

Notitie

Contactpersoon Niels Jeurink

Datum 25 januari 2011

Kenmerk N001-4742584NJE-mfv-V01-NL

Compensatie van dassenleefgebied bedrijventpark A1

1 Inleiding

De realisatie van het bedrijventpark A1 gaat ten koste van een gedeelte van het dassenleefgebied aldaar. Om de schade te beperken en binnenplans te compenseren wordt een bufferzone gerealiseerd zuidelijk van het beoogde bedrijventpark. In deze notitie wordt nader uitgewerkt welke omvang het vervangende leefgebied minimaal moet krijgen om de schade aan het dassenleefgebied teniet te doen.

2 De bestaande waarde van het plangebied als leefgebied voor dassen

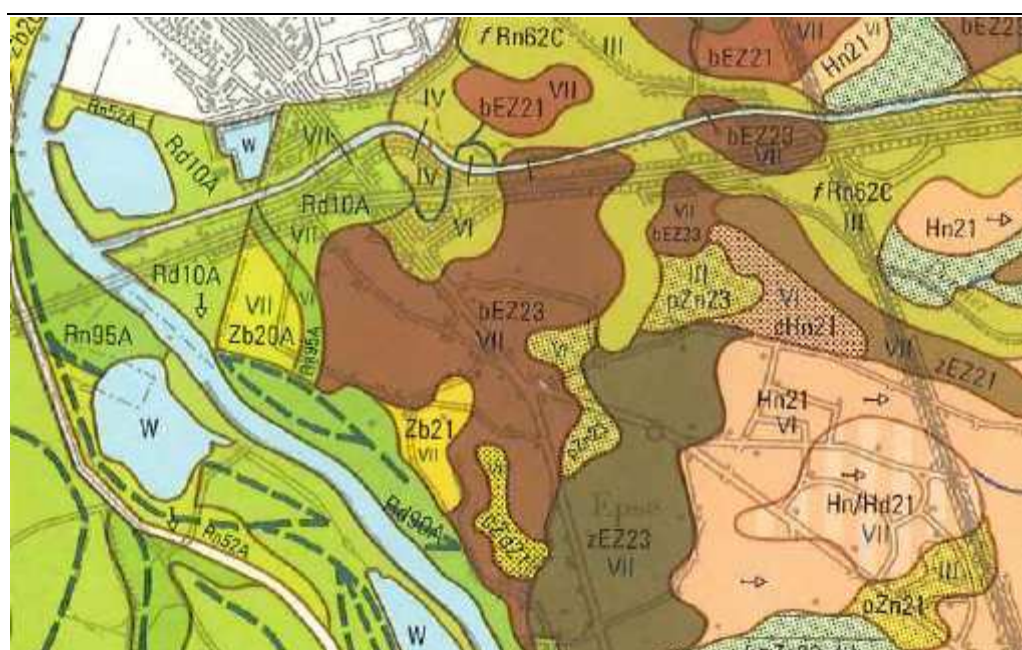
2.1 Waardering van het plangebied als leefgebied van dassen

Het biotoop van de Das bestaat bij voorkeur uit een (kleinschalige) afwisseling van bos en agrarisch gebied. Bos wordt gebruikt voor huisvesting, agrarisch gebied voor foerageren [Bode et al., 1999]. Het plangebied van het bedrijventpark A1 bestaat nu uit agrarisch gebied en enkele daar aanwezige bedrijfsgebouwen. Dassen gebruiken het plangebied ten zuiden van de A1 dan ook uitsluitend als foerageergebied.

De Das staat bekend als een omnivoor, met op het menu wormen, slakken, amfibieën, maïs, haver, vruchten en eikels [Bode et al., 1999]. Meer dan 80 % van het voedsel bestaat uit regenwormen, die 's nachts worden gevangen. Een volwassen Das eet ongeveer 400 wormen per nacht; de wormen worden 'opgelikt' wanneer ze 's nachts uit bodemholletjes kruipen om zelf voedsel bijeen te schrapen [van Dinther et al., 2010]. De beschikbaarheid van regenwormen speelt dus een grote rol in de waarde van een gebied als foerageergebied van dassen.

Er komen in Nederland in totaal 18 verschillende soorten regenwormen voor. Vijf van die soorten zijn algemeen in grasland. Dassen blijken een voorkeur te hebben voor regenwormen van de soort *Lumbricus terrestris*. De aantallen wormen in de graszode blijken enorm te kunnen verschillen. Uit literatuur zijn aantallen bekend die variëren tussen 0 en 900 wormen per m². De weersomstandigheden spelen daarbij een grote rol maar ook het grondgebruik blijkt van invloed te zijn [van Dinther et al., 2010]. Gemiddeld bevinden zich in de bovenste 20 cm van de bodem 187 wormen per m². Op akkers op zandgrond is het aantal wormen met gemiddeld 38 regenwormen per m² echter veel kleiner dan onder grasland [van Dinther et al., 2010].

De bodem in het plangebied is overwegend zandig. In een deel van het plangebied zijn hoge bruine enkeerdgronden aanwezig, in een lager en vochtiger deel veldpodzolgronden. In de delen nabij de Dortherbeek en de Schipbeek zijn kleiige, deels ijzerrijke gronden (poldervaaggronden) te vinden. Zie ook figuur 2.1 (fragment bodemkaart) [Stiboka, 1979].

Figuur 2.1 Fragment van de bodemkaart [Stiboka, 1979]. Het plangebied ligt ingeklemd tussen de weg Deventer – Epse, de A1, de spoorlijn Deventer – Zutphen en de lokale weg Epse – Oxe

Uit figuur 2.1 blijkt dat de bodem in het plangebied (enkeerdgronden en veldpodzolgronden) overwegend zandig is. Deze gronden zijn in principe geschikt als foerageergebied voor dassen.

Een agrarisch gebied dat wordt begraasd kent een grotere bodemactiviteit (meer regenwormen) dan een gebied waar alleen snijgras wordt geproduceerd. Bovendien is de bodemfauna van een graslandgebied beduidend rijker aan regenwormen dan bijvoorbeeld een (maïs)akker. Ter indicatie:

- In grasland is de dichtheid van regenwormen met maximaal zo'n 250 regenwormen per m² zesmaal zo hoog als die in een akker (met zo'n 40 regenwormen per m²)
- In een beweid grasland is de dichtheid van regenwormen met maximaal ongeveer 300 regenwormen per m² gemiddeld tweemaal zo hoog als in een grasland dat alleen als snijgrasland wordt gebruikt [van Dinther et al., 2010]

Wanneer we de typen terreingebruik met elkaar vergelijken dan kan –op basis van de verschillen in de aangetroffen aantallen regenwormen- de geschiktheid als leefgebied van dassen ook relatief worden uitgedrukt, in een onderlinge verhouding. Wanneer beweide graslanden (geschiktheid als leefgebied van dassen maximaal) op 1 wordt gesteld dan is de geschiktheid van de andere terreintypen als volgt (naar: [van Dinther et al., 2010]):

- Beweid grasland 1
- Snijgrasland 0,5
- Maïsakker 0,15

Grotere activiteit van grazers is dan ook zonder twijfel gunstig voor de hoeveelheid regenwormen in de toplaag van de bodem. Dit leidt weer tot een duidelijke toename van de waarde van het gebied als dassenfoerageergebied en dus van het dassenleefgebied.

Het landgebruik in een gebied kan (deels) worden gereguleerd via het bestemmingsplan. Voor het 'scheuren' van grasland (het omzetten van grasland in akkers) kan bijvoorbeeld in het bestemmingsplan een aanlegvergunning verplicht worden gesteld. Ook andere voorwaarden aan een bepaalde bestemming kunnen in de planregels of via de bijbehorende toelichting zijn vastgelegd. Hierop wordt in de volgende paragraaf nader ingegaan.

2.2 De bestemming van het plangebied

Het ontwerpbestemmingsplan voor het Bedrijvenpark A1 is op 18 november 2009 door de Gemeenteraad van de gemeente Deventer vastgesteld. Tot dat moment vigeerde het bestemmingsplan buitengebied van de gemeente Gorssel. Volgens dit bestemmingsplan had het plangebied de bestemming "Agrarisch gebied met visueel ruimtelijke en/of cultuurhistorische en/of ecologische waarden", waarvan enkele varianten werden onderscheiden (zie bijlage 1 van deze notitie voor de voorwaarden bij deze agrarische bestemmingen). Afhankelijk van de locatie binnen het plangebied ligt de nadruk op bescherming van landschapswaarden (bestemming N; *alsmede* het agrarisch bedrijf) of juist op het agrarisch bedrijf (bestemming A; *alsmede* bescherming van landschapswaarden).

Uit de bij dit bestemmingsplan behorende planregels blijkt dat aanlegvergunningen voor bijvoorbeeld het omzetten van grasland in akkers niet is vereist. Wel verbiedt het bestemmingsplan bijvoorbeeld het rooien of juist aanplanten van beplanting en het afgraven van percelen. Zie verder [Gemeente Gorssel, 1987].

Het nieuwe bestemmingsplan kent geen aparte bestemming agrarisch gebied. Wel is het gebied met de bestemming 'groen' volgens het nieuwe bestemmingsplan ook bedoeld voor "agrarische doeleinden en agrarisch medegebruik" [gemeente Deventer, 2009]. Deze bestemming is beperkt tot de bufferzone in het zuidelijke deel van het plangebied. In de toelichting bij het bestemmingsplan worden aan deze bestemming met onder andere agrarisch medegebruik geen nadere voorwaarden verbonden. Wel is een aanlegvergunning verplicht voor 'werken en werkzaamheden' in het gebied met de bestemming Groen en/of Water, althans voor wat betreft:

- Groen met aanduiding Natuur- en landschapswaarden
- Groen met aanduiding Water
- Groen met aanduiding Houtsingel en Grondwal
- Water

Zonder aanlegvergunning is het onder andere verboden om de houtige beplantingen te verwijderen, om gronden af te graven, paden aan te leggen of juist te verwijderen en om te *diepploegen* (zie verder [gemeente Deventer, 2009], artikel 19). Hieruit blijkt dat het omploegen van graslanden met als doel grasland om te zetten in akker ('scheuren') op grond van de planregels is toegestaan zonder aanlegvergunning.

Geconcludeerd wordt dat de voorwaarden aan het agrarische gebruik voor wat betreft het kunnen omzetten van grasland in akker en voor wat betreft de intensiteit van het graslandgebruik niet of nauwelijks afwijken van de voorwaarden aan de bestemming m.b.t. agrarisch gebied in het oude bestemmingsplan.

2.3 Compensatie van schade aan het leefgebied van dassen

2.3.1 Aandachtspunten bij compensatie

De schade die door realisatie van het bedrijventpark A1 wordt aangericht aan de omvang en de kwaliteit van het leefgebied van dassen wordt in beginsel binnenplans gecompenseerd in de vorm van de bufferzone. Daarbij gelden de volgende aandachtspunten:

1. De bestaande waarde van het gebied als leefgebied van dassen dient te worden gecompenseerd. Onder de 'bestaande waarde' wordt de waarde als leefgebied voor dassen verstaan horende bij de wijze waarop het oude bestemmingsplan agrarisch gebruik mogelijk maakte. Zoals hiervoor aangegeven wijken de voorwaarden aan agrarisch (mede)gebruik in het nieuwe bestemmingsplan niet wezenlijk af van die in het oude bestemmingsplan. De bestaande waarde van het dassenleefgebied wordt uitgedrukt als een fractie van een optimaal functionerend leefgebied. Het resultaat is een bepaald oppervlak dat elders dient te worden gecompenseerd

2. De bufferzone is ook in de huidige situatie al van waarde als leefgebied van dassen. De binnenplanse compensatie dient vorm te krijgen als meerwaarde van deze zone (als leefgebied van dassen). Een meerwaarde kan gestalte krijgen door bepaalde voorwaarden te stellen aan de wijze waarop de bufferzone wordt gebruikt, met als doel de aantallen regenwormen (en daarmee de waarde als foerageergebied) te vergroten

2.3.2 Binnenplanse compensatie nader uitgewerkt

Het areaal van het bedrijvenpark bedraagt 72,9 hectare, waarvan 40,8 hectare in fase 1 en 32,1 hectare in fase 2 zal worden gerealiseerd. Ook de bijbehorende bufferzone (32,6 hectare) wordt in twee fasen gerealiseerd. Fase 1 van de bufferzone heeft een omvang van 14,3 hectare, die in fase 2 heeft een omvang van 18,3 hectare (bron: gemeente Deventer).

Door Stichting Das en Boom is, in opdracht van de gemeente Deventer, bepaald op welke wijze het verlies van oppervlak van dassenleefgebied kan worden gecompenseerd [Das&Boom, 2010]. De wijze waarop het verlies van het dassenleefgebied in deze notitie is bepaald is eenvoudig: gelet op de waarnemingen van dassen in en om het plangebied wordt een aanzienlijk gedeelte van het gebied beschouwd als dassenleefgebied. De graslanden (weiden en hooilanden) worden beschouwd als primair leefgebied, de maïsakkers worden beschouwd als secundair leefgebied. Overige akkers en ruigten worden 'niet interessant' genoemd voor dassen (bron: [Das&Boom, 2010], kaart 3).

Er wordt met andere woorden geen onderscheid gemaakt tussen de verschillen in kwaliteit tussen hooilanden en weiden. Evenmin wordt in het stuk geprobeerd de kwaliteit van het leefgebied te kwantificeren. Toch constateert het stuk (letterlijk) dat:

- Het verlies van primair voedselgebied dient in een dassenleefgebied in principe 1 op 1 gecompenseerd te worden
- Hiervan uitgaande bevinden zich in de voorgestelde bufferzone duidelijk minder hectares mogelijk in te richten gronden dan er aan primair en secundair dassenleefgebied wordt vernietigd
- Bovendien bevinden zich in het gebied van het toekomstige bedrijvenpark twee dassenburchten die ook gecompenseerd dienen te worden
- Ook het secundair dassenleefgebied dient gecompenseerd te worden

Uit het voorgaande valt af te leiden dat de waarde van een gebied als leefgebied sterk kan verschillen met de geschiktheid van dat gebied voor regenwormen. Er blijkt een duidelijk verband te bestaan tussen de wijze waarop een gebied wordt gebruikt en de dichtheid van regenwormen [van Dinther et al., 2010]. In de notitie van Das & Boom is hiermee, mogelijk door tijdgebrek, geen rekening gehouden.

Wanneer wél met deze verschillen rekening wordt gehouden ontstaat een ander beeld. Zie ook tabel 2.1. In deze tabel zijn de oppervlaktes opgeteld van het primaire en het secundaire dassenleefgebied (bron: kaart 3 van [Das&Boom, 2010]). Zoals in paragraaf 2.1 is uitgewerkt is ook in het gedeelte dat is aangeduid als 'primaire leefgebied' de waarde als foerageergebied voor dassen niet optimaal. Voor de berekening is uitgegaan van de waarde van als 'snijgras' gebruikte landbouwgrond; de waarde daarvan bedraagt de helft van een voor dassen optimaal leefgebied (beweid grasland).

De maïsackers (zie ook paragraaf 2.1) hebben als 'secundair leefgebied' een waarde die gelijk is aan 15 % van de waarde van optimaal leefgebied. De 'winst door optimalisatie' is bepaald door het totale areaal dat geschikt is te maken als leefgebied (de som van het oppervlak primair en secundair leefgebied) te verminderen met de bestaande waarde van het leefgebied.

Tabel 2.1 Berekening compensatieopgave en beschikbaarheid compensatiegrond in bufferzone (oppervlaktes in hectare; bron oppervlaktes: [Das&Boom, 2010], kaart 3)

	Bedrijvenpark fase 1	Bufferzone fase 1	Bedrijvenpark fase 2	Bufferzone fase 2
Primair voedselgebied	13,0	2,8	20,4	12,3
(*0,5)				
Secundair voedselgebied (*0,15)	13,6	8,8	6,6	1,3
Niet interessant als voedselgebied	14,2	2,7	5,1	4,7
Berekening compensatie	Opgave: $13,0 * 0,5 + 13,6 * 0,15 = 8,5$ hectare	Winst door optimalisatie: $2,8 + 8,8 - 1,4 - 1,3 = 8,9$ hectare	Opgave: $20,4 * 0,5 + 6,6 * 0,15 = 11,2$ hectare	Winst door optimalisatie: $12,3 + 1,3 - 6,2 - 0,2 = 7,2$ hectare

2.3.3 Conclusie binnenplanse compensatie

Voor fase 1 van het bedrijvenpark A1 geldt een compensatieopgave van 8,5 hectare. Door het gedeelte van de bufferzone dat in fase 1 wordt gerealiseerd te optimaliseren kan een 'winst' van de geschiktheid als leefgebied voor dassen worden behaald van (in hectares uitgedrukt) 8,9 hectare. Dat betekent dat *mits de optimalisatie ook kan worden vastgelegd* (publiek- en/of privaatrechtelijk) deze toereikend is voor de schade die in fase 1 van de realisatie van het bedrijvenpark aan de waarde als leefgebied van dassen wordt aangericht.

Voor fase 2 van het bedrijvenpark A1 geldt een compensatieopgave van 11,2 hectare. Door het gedeelte van de bufferzone dat in fase 2 wordt gerealiseerd te optimaliseren kan een 'winst' van de geschiktheid als leefgebied voor dassen worden behaald van (in hectares uitgedrukt) 7,2 hectare. Dat betekent dat een compensatieopgave resteert met een omvang van 4,0 hectare. Aanbevolen wordt de mogelijkheden hiervoor nader uit te werken. Gedacht kan worden aan realisatie van een ecologische verbinding met het uiterwaardengebied of aan optimalisatie van gedeeltes die nu als 'niet interessant' zijn beoordeeld.

3 Literatuur

[Bode, A.D., A.J. Dijkstra, B. Hoekstra, R. Hoeve en R. Zollinger, 1999]

De Zoogdieren van Overijssel. Voorkomen, verspreiding en ecologie van de in het wild levende zoogdieren. Waanders Uitgevers, Zwolle, in samenwerking met de Zoogdierenwerkgroep Overijssel en Natuur en Milieu Overijssel. ISBN 90400 9312 1.

[Das&Boom, 2010]

Plan van aanpak compensatie das in verband met aanleg bedrijvenpark A1 Deventer. Verslag opgesteld door Stichting Das&Boom opvang en advies in opdracht van de gemeente Deventer. Beek-Ubbergen, september 2010

[Dinther, B. van, J. Hack, A. Visser en P. Leendertse, 2010]

De bodem uitgezocht. Samenstelling Tauw bv, CLM Onderzoek & Advies en Brabantse Milieufederatie. Tauw rapport nummer R001-4701517DTB-jig-V03-NL, d.d. 10 december 2010.

[gemeente Deventer, 2009]

Regels van het Bestemmingsplan Bedrijvenpark A1.

[Gemeente Gorssel, 1987]

Bestemmingsplan Buitengebied. Bestemmingsplanvoorschriften.

[Stiboka, 1979]

Bodemkaart van Nederland schaal 1 : 50.000. Kaartblad 33 Oost (Apeldoorn). Uitgegeven door Stichting voor Bodemkartering, Wageningen.

Kenmerk N001-4742584NJE-mfv-V01-NL

Bijlage 1

Bestemmingsplan buitengebied van de voormalige gemeente Gorssel

Uit de toelichting van het bestemmingsplan Bedrijvenpark A1:

De locatie van het bestemmingsplan Bedrijvenpark A1 maakt in belangrijke mate deel uit van het plangebied van het 'bestemmingsplan buitengebied 1987' van de (voormalige) gemeente Gorssel. In dit bestemmingsplan is het plangebied ten westen van de Molbergsteeg hoofdzakelijk bestemd tot "*Agrarische gebied met visueel ruimtelijke en/of cultuurhistorische en/of ecologische waarden - het agrarisch bedrijf alsmede de bescherming van landschapswaarden (A)*", met een nadere aanduiding voor "*rust en/of het onverharde karakter van wegen (v)*".

Voorts is het plangebied ten oosten van de Molbergsteeg voornamelijk bestemd als "*Agrarisch gebied met visueel ruimtelijke en/of cultuurhistorische en/of ecologische waarden - de bescherming van landschapswaarden*" alsmede het agrarisch bedrijf (N), met een nadere aanduiding voor "*bos, houtwallen, struwelen, weg- en erfbeplanting (b), hoogteverschillen (h) en rust en/of het onverharde karakter van wegen (v)*".

Het gebied tussen de Waterdijk en Kruklandsweg heeft de bestemming "*Agrarisch gebied*".

Voor de woningen en boerderijen in het plangebied gelden respectievelijk de bestemming "*Woondoeleinden*" en "*Agrarisch bedrijf*".

De omgeving van de aan te leggen oostelijke ontsluiting (Siemelinksweg) is bestemd in 'bestemmingsplan buitengebied Deventer' (2000), evenals de locatie waar kantoren ontwikkeld moeten worden. Een gedeelte is bestemd als "*Agrarisch gebied met landschaps- en natuurwaarden*." Tegen de Rijksweg A1 is een klein gedeelte voor "*Bos multifunctioneel*" bestemd. De Dortherbeek is bestemd voor "*Water*".

De Molbergsteeg vormt de grens tussen fase 1 en fase 2 van het bedrijvenpark A1.

Er zijn, zo blijkt uit het bovenstaande, dus drie verschillende agrarische bestemmingen:

1. Agrarisch gebied met visueel ruimtelijke en/of cultuurhistorische en/of ecologische waarden - het agrarisch bedrijf alsmede de bescherming van landschapswaarden (A)", met een nadere aanduiding voor "*rust en/of het onverharde karakter van wegen (v)*"
2. Agrarisch gebied met visueel ruimtelijke en/of cultuurhistorische en/of ecologische waarden - de bescherming van landschapswaarden alsmede het agrarisch bedrijf (N), met een nadere aanduiding voor "*bos, houtwallen, struwelen, weg- en erfbeplanting (b), hoogteverschillen (h) en rust en/of het onverharde karakter van wegen (v)*"
3. Agrarisch gebied